

України військові формування, та передачі експериментально відстріляних куль і гільз Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центру МВС України. Контролю за обігом номерної зброї та розслідуванню злочинів щодо її незаконного обігу сприяло б створення єдиного державного реєстру, крім існуючого державного банку даних «Арсенал» відомчої стрілецької зброї.

*Одержано 17.04.2017*

★

УДК 351.9:351.74

**Тетяна Олександрівна Байрачна,**

*аспірант Харківського національного  
університету внутрішніх справ*

### **НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

З початком збройного конфлікту на сході України виникла потреба в удосконаленні діяльності всієї системи правоохоронних органів, перегляду їх структури, наданні їм певних воєнізованих повноважень. Зважаючи на це, навесні 2014 року було створено Національну гвардію України (далі – НГУ) – військове формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [1].

У зв'язку з подіями на Сході України Національна гвардія від самого початку конфлікту бере активну участь в антитерористичній операції. До кінця минулого року підрозділи НГУ навіть утримували окремі передові рубежі оборони. Практика показала, що саме НГУ була єдиною силовою структурою, яка виявилася

готовою протистояти «гібридній» загрозі на самому початку конфлікту на Сході України [2].

У липні 2015 року підрозділи НГУ були замінені на передових рубежах оборони підрозділами Збройних Сил України та на цей час виконують завдання із забезпечення громадської безпеки й інших режимних заходів на звільнених територіях, проводять спеціальні операції (антитерористичні, розвідувальні, розвідувально-пошукові, антидиверсійні тощо).

Особливість НГУ в тому, що крім виконання правоохоронних завдань, вона також бере участь у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони [2]. Таким чином, НГУ має широкий спектр завдань та повноважень, спроможна виконувати службово-бойові завдання у мирний час (правоохоронні), під час кризи (стабілізаційні) та в особливий період (військові).

З огляду на широкий спектр повноважень до діяльності НГУ приділяється значна увага як з боку контролюючих державних органів, так і з боку громадськості. У ст. 24 закону України «Про Національну гвардію України» [1] зазначено, що контроль за діяльністю НГУ, а також демократичний цивільний контроль за НГУ здійснюються відповідно до законодавства. Нагляд за додержанням законів у діяльності НГУ здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Враховуючи положення закону України від 19.06.2003 № 975-IV «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», державний контроль за діяльністю НГУ здійснюється з боку Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, центральних, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, в межах повноважень визначених законом, а також судових органів України.

Парламентський контроль відповідно до ст. 8 закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» реалізується в установчих та законодавчих функціях Верховної Ради України шляхом: визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; визначення основ національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського правопорядку; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Міністерства внутрішніх справ України; визначення основ правового і соціального захисту та видів пенсійного забезпечення військовослужбовців тощо.

Узагальнений перелік повноважень глави держави щодо контролю за діяльністю НГУ можна почерпнути зі змісту ст. 13 закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», а також із норм закону України «Про Національну гвардію України».

Значний блок контрольних повноважень за діяльністю НГУ Президент України реалізує як голова Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО України) та й узагалі під час функціонування цієї Ради. Відповідно до ст. 3 закону України від 05.03.1998 № 183/98-ВР «Про Раду національної безпеки і оборони України» функціями РНБО України є такі: 1) внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; 2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Відповідно до ст. 15 закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» Кабінет Міністрів України здійснює внутрішню і зовнішню політику держави щодо забезпечення її суверенітету, обороноздатності та національної безпеки, громадського

порядку, боротьби із злочинністю, відповідно до Конституції та законів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні військові формування, правоохоронні органи, у межах своїх повноважень: організовують і забезпечують виконання законів України, інших нормативно-правових актів стосовно національної безпеки і оборони та правоохоронної діяльності; забезпечують об'єктивне і своєчасне інформування Верховної Ради України, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України про стан у підпорядкованих військових формуваннях і правоохоронних органах; інформують з цих питань громадськість у порядку, визначеному законами. Інші центральні органи виконавчої влади сприяють Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, правоохоронним органам у виконанні покладених на них функцій і здійснюють відповідно до законодавства належне їх забезпечення (ст. 16 закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави»).

Судовий контроль за діяльністю НГУ полягає у розгляді позовних заяв та скарг по факту допущених правопорушень з боку військовослужбовців цього військового формування. Як зазначає О. Ф. Андрійко, під судовим контролем слід розуміти використання судом своїх повноважень у випадку встановлення факту, що державний орган здійснив незаконну, необґрунтовану або несправедливу дію чи прийняв подібне рішення (акт) [3, с. 373]. При цьому особливість цього контролю полягає в тому, що його здійснюють не систематично, не повсякденно, наприклад, контроль з боку спеціалізованих контролюючих органів або прокурорський нагляд за законністю в державному управлінні, а одноразово під час розгляду справ (адміністративних, цивільних, кримінальних) [4, с. 261].

Суб'єктами громадського контролю за діяльністю НГУ є громадяни України та громадські організації, утворювані відповідно до Конституції України для здійснення та захисту прав і свобод громадян та задоволення їхніх політичних, економічних, соціальних, культурних інтересів, а також засоби масової інформації.

Отже, НГУ є військовим формуванням із правоохоронними функціями, яке підзвітне суспільству. Контроль за діяльністю НГУ здійснюється як з боку держави (Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, центральних, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, в межах повноважень визначених законом, а також судових органів України), так і громадськості (громадян України, громадських організацій, засобів масової інформації).

### **Список бібліографічних посилань**

1. Про Національну гвардію України: закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

2. Національна гвардія України отримала статус спостерігача в FIER з перспективою членства/Прес-служба НГУ // Міністерство внутрішніх справ України: офіц. сайт. 12.10.2016. URL: [http://mvs.gov.ua/ua/news/3307\\_Nacionalna\\_gvardiya\\_Ukraini\\_otrimala\\_status\\_sposterigacha\\_v\\_FIER\\_z\\_perspektivoyu\\_chlenstva\\_FOTO\\_VIDEO.htm](http://mvs.gov.ua/ua/news/3307_Nacionalna_gvardiya_Ukraini_otrimala_status_sposterigacha_v_FIER_z_perspektivoyu_chlenstva_FOTO_VIDEO.htm) (дата звернення: 19.04.2017).

3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1: Загальна частина/редкол.: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. 584 с.

4. Адміністративне право України: підручник/Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дзяченко О. В. та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

*Одержано 21.04.2017*

★

УДК 347.132.6

**Альона Сергіївна Бахаєва,**

*ад'юнкт Харківського національного*

*університету внутрішніх справ;*

*ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6498-2213>*

## **ВОЛЯ ТА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ПІД ЧАС УКЛАДАННЯ ПРАВочИНІВ**

Незважаючи на широкий інтерес науковців до проблем недійсних правочинів, сьогодні ще виникає немало теоретичних та практичних питань навколо блоку правочинів, укладених із